

בתי המשפט

1

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

תיקים מאוחדים:

בפני ד"ר ד. פלפל, שופטת

ת.א. 2931/89

ת.א. 2932/89

ת.א. 2933/89

ת.א. 2315/89

סדיגי ציביאק בע"מ (בפירוק)

בענין:

התובעת

- נ ג ד -

1. בנק לאומי לישראל בע"מ

2. בנק דיסקונט לישראל בע"מ

3. בנק הפועלים לישראל בע"מ

הנתבעים

התובעת

בנק לאומי לישראל בע"מ

ובענין:

(בת.א. 2315/89)

- נ ג ד -

1. דוד ציביאק

הנתבעים

2. רחל ציביאק

בתי המשפט

2

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

פסק דין

א. מהות התובענה

אלה שלושה תיקים מאוחדים הדנים בתביעות בגין נזקים אשר נגרמו לתובעת לטענתה כתוצאה מרכישה מסיבית של תוכניות חיסכון אשר היא נדרשה ע"י

הנתבעים לרכוש כתנאי למתן אשראי. כמו כן טענה התובעת כי חויבה בתשלומי ריבית בניגוד להסכמים ולדין, וכי היתה טעות בחישוב ימי הערך.

ב-ת.א. 2815/89 - תבעה הנתבעת (בל"ל) את ציביאק יוסף ורחל בגין יתרות חובה בחשבון.

בישיבה מ-9.9.93 (עמ. 7) הסכים ב"כ התובעת עו"ד זרנקין שדין החביעה כנגד הערבים - יהיה כדין התביעה כנגד הבנק.

ב. הפלוגתאות בית הצדדים

מכתבי בית הדין עלו הפלוגתאות הבאות:

- ההיזנה התנית שירות בשירות;

- ההיה חישוב שגוי של ימי הערך;

- האם גבית הריבית היתה בניגוד להסכם שנחתם בין התובעת לנתבעים (כנק דיסקונט, בנק לאומי).

בתי המשפט

3

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

ג. עובדות רלבנטיות

התובעת הינה חברה שנמצאת כיום בפירוק ואשר עסקה בעבר ביצור סריגים. הגשת התביעות אושרה ע"י בית המשפט. מייסד החברה ומנהלה עד שנת 1986 היה מר יוסף ציביאק שהיננו תעשיין טקסטיל. משנת 1983 החל בנו, מר דוד ציביאק, לקחת חלק בניהול החברה. בתאריך 7/89 נתמנה לתובעת כונס נכסים ומפרק. התובעת נהלה את חשבונותיה בשלושת הבנקים הנתבעים; - בנק דיסקונט: סניף רזיאל - חשבון מס' 107883; ובמחלקה הבינלאומית של הסניף הראשי - חשבון מס' 175471; - בנק לאומי: סניף פלורנטין - חשבון מס' 38-30300, חשבון מס' 5772-70; - בנק הפועלים: סניף שלבים - חשבון מס' 8977, חשבון מס' 35680.

ד. מסגרת נורמטיבית

ב-ע"א 5893/91 טפחות בנק למשכנתאות לישראל בע"מ נ' נתן צבאח (פ"ד מח(2) 573 בעמ' 585) קבע הנשיא שמגר (כתוארו דאז) את יחודיות מערכת היחסים שבין לקוח לבין בנק: "מערכת היחסים שבין לקוח (ולדידי, אף מי שאיננו לקוח) לבין בנק היא מערכת יחסים מיוחדת, הנובעת מהאמון שרוחש הציבור הרחב כלפי מוסד זה. הבנק ופקידי הבנק נתפסים בעיני הציבור כסמכות מקצועית, בין היתר בשל כך שברשות הבנק לא אחת מידע אשר אינו נגיש לציבור הרחב; הבנק כמוסד

בתי המשפט

4

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

01
02
03
04 כספי הוא בעל כישורים מיוחדים ואמצעים טכניים שאינם נחלתו של
05 הפרט...מאחר שהפרט רוחש במקדים רביס אמן מיוחד לבנק, מאמן
06 בכישוריו ובאמצעיו הטכניים ודואה בו גוף מעין ציבורי, נוטה הוא
07 לעיתים שלא לנקוט אמצעי זהירות מצדו להקדים פני נזק אפשרי...מכוח
08 מערכת יחסים מיוחדת זו מוטלות על הבנק חובות מיוחדות שאינן מוטלות
09 על צדדים לתוזה רגיל".

10
11 סעיף 7 לחוק הבנקאות (שירות ללקוח) התשמ"א - 1981 (להלן "חוק
12 הבנקאות") קובע:

13 "לא יתנה תאגיד בנקאי מתן שירות בקניית שירות אחר או נכס ממנו או
14 מאדם אחר שהתאגיד ציין, אלא אם קיים קשר עיסקי סביר בין השירות
15 המבוקש לבין קיום התנאי".

16 ב-ע"א 5307/91 חברת משב"ט בע"מ ואח' נ' הבנק הבינלאומי הראשון
17 לישראל בע"מ (פ"ד מ"ט (5), 53) קבע המשנה לנשיא ש' לויין:
18 "יסודות העילה על-פי סעיף 7 הנ"ל הם אפוא שלושה: א) התאגיד הבנקאי
19 התנה מתן שירות בקניית שירות אחר; ב) לא קיים קשר עיסקי סביר בין
20 השירות המבוקש לבין קיום התנאי; ג) ללקוח נגרם נזק בעטייה של
21 ההתניה".

22
23 ב-ת.א. (ת"א) 2244/90 רנקר חברה להשכרת מכוניות בע"מ נ' בנק הפועלים
24 בע"מ (טרס פורסט בעמ' 4) הציג בימ"ש זה את עמדתו העקרונית בנוגע
25 להתנית שירות בשירות:

26 כדי לבדוק האם חלות הנוראות סעיף 7 לחוק הבנקאות יש לבדוק תחילה רק
27 את העובדה האובייקטיבית של התנית שירות בשירות ללא כל צבע של כפיה או
28

בתי המשפט

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

עושק. במקרה ונמצא שקיימת התנית שירות בשירות, יש לבדוק האם התניה זו נופלת למסגרת החריג שיצר המחוקק באותו הסעיף, דהיינו שניתן בכל זאת לקיים את ההתניה אם היא תוצאה של קשר עיסקי סביר בין שתי העיסקאות.

"על בית המשפט למדוד את הסבירות למועד שכלול העיסקה, תוך שקלול כל הנתונים הרלבנטיים. ביניהם גם גובה החריגה, ודרך ניהול החשבון".
אמות מידה וקביעות נורמטיביות אלו, ינהו אותנו גם בבדיקת יחסי הצדדים במקרים נשוא התובענות.

ה. תוכניות חסכון - התנית שירות בשירות

I בנק דיסקונט (ת.א. 2933/89)

לאחר בדיקת הראיות החליט ביהמ"ש לאמץ כמצע עבודה את הטבלה נספח א' 8 לחוות הדעת של המומחה מר חברון (ת/42), ומהן לדלות את תוכניות החסכון אשר מהוות עילת תביעה לעמדת התובעת.

תאריך הפק' סכום הפקדת תאריך משיכת סכום הזיכו שם ומספר התוכנית
הקרן בת. הקרן בת. חסכון הקרן מת. החסכ מת. החסכון
החסכון
החסכון
30.3.82 260,000.00 4.11.87 39,775.63 יתרון צמוד דולר
1 228-022460

בתי המשפט

6

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

01
02
03
04
05
06
07
08
09
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31

יתרון צמוד דולר-הארכה					
218-192460					
<hr/>					
יתרון ברירת ריבית	16,989.81	25.10.87	200,000.00	30.7.82	
278-000649					2
<hr/>					
יתרון ברירת ריבית	16,989.81	25.10.87	200,000.00	30.7.82	
278-000894					3
<hr/>					
יתרון דולר מדד	13,790.29	26.10.88	400,000.00	13.9.83	
241-020786					4
<hr/>					
יתרון רצוף	12,792.09	31.10.88	2,000.00	25.4.84	
300-005636					
			655,260.00	30.4.84	
					5
<hr/>					
יתרון דולר מדד	19,712.64	26.10.88	2,072,500.00	13.6.84	
241-021715					6
<hr/>					
יתרון רצוף	1,060,186.46	29.8.85	1,752.47	26.8.84	
300-006675					
	4,862,910.00	30.8.85	1,058,433.99	31.8.84	
מענק מדד	231,198.00	29.9.85			7

בתי המשפט

7

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

04								
05	מדד	דולר	יתרון	42,562.15	21.10.87	8,650,000.00	10.10.84	
06				241-022983			8	
07								
08								
09			יתרון	צמוד דולר-הארכה	30,973.04	4.11.87	11,359,249.00	30.1.85
10							9	
11				218-191502				
12								
13	רציף		יתרון	4,340,862.30	30.4.85	3,654,035.30	25.2.85	
14							10	
15				300-000243				
16								
17	רציף		יתרון	4,340,862.30	30.4.85	3,654,035.30	25.2.85	
18							11	
19				300-000243				
20								
21	מדד	דולר	יתרון	150,786.02	26.10.88	150,000.00	27.9.87	
22							12	
23				281-000181				

טען ב"כ הנתבע כי התישנו העילות בנוגע לתוכניות החסכון מס' 1, 2, 3.

ב"כ הנתבע הפנה את ביהמ"ש ל-ע"א 4600/91 דבורה מוסקביץ ואח' נ' הבנק הכינ"ל הראשון לישראל בע"מ (פ"ד מח (3) 455, בעמ' 458) בו קבע ביהמ"ש העליון כי: "נושא התביעה בענייננו הינו תכניות החיסכון, שנפתחו, לטענת המערערת, תחת להץ ואיומים... התביעה אינה על יתרת החשבון אלא על עצם פתיחתו ודרך ניהולו. בהשקעתם של כספים כפי שאירע במקרה שלפנינו, המועד הקובע לצורך תחילת מירוץ ההתיישנות הינו מועד השקעת הכספים בפועל".

בתי המשפט

8

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

לעומתו גרס ב"כ התובעת כי עילות התביעה לא התישנו לאור העובדה שהנזק שנגרם לתובעת לא נתגלה לה אלא לאחר שפנתה למומחה אשר בדק העניין בצורה מקצועית. מכיון שסעיף 15 לחוק הבנקאות קובע כי: "דין נזק שנגרם לאדם על ידי עבירה על הוראות חוק זה, או על כל תקנה שנתנה לפיו, כדין נזק שמותר לתבוע עליו נזיקין על-פי פקודת הנזיקין (נוסח חדש)"; ואילו סעיף 2)89 לפקודת הנזיקין (נוסח חדש), תשכ"ח -1968 קובע כי בנוגע להתיישנות:

"מקום שעילת התובענה היא נזק שנגרם על ידי מעשה או מחדל - היום שבו אירע אותו נזק; לא נתגלה הנזק ביום שאירע - היום שבו נתגלה הנזק אלא שבמקרה אחרון זה תתיישן התובענה אם לא הוגשה תוך עשר שנים מיום אירוע הנזק", - מכאן הוא מסיק שלא התישנה העילה בנוגע לתוכניות החסכון הנ"ל.

בפסק דין מוסקביץ לעיל, בעניין דומה (בעמוד 460) קבע השופט א' גולדברג: "דע עקא, שהמערערות הרי ידעו על פתיחת החשבונות, וממילא לא ניתן לומר כי לא נתגלה הנזק ביום שאירע, כאמור בסעיף 2)89 לפקודת הנזיקין (נוסח חדש)".

בבוחני את נסיבות המקרה שלפני ומתרשמותי מהעדויות, הגעתי למסקנה כי מר יוסף ציביאק התם על פתיחת תוכניות החסכון בהיותו מודע לריביות ולתשואה של תוכניות אלו לעומת ריביות החובה אשר היה עליו לשלם. מכאן שמר יוסף ציביאק היה מודע לנזק. אמנם המומחה כימת את הנזק בצורה מדויקת, אולם בכך אין לסתור את העובדה כי הנזק עצמו היה ידוע כבר ביום שנפתחו תוכניות החסכון. לא מקובלת עלי עדותו של מר ציביאק שאינו בקי בעניינים עסקיים. מעדויות כל מנהלי

בתי המשפט

9

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

01
02
03
04 הבנקים כמו ממכלול העדויות מצטיירת דווקא תמונה של אדם הבקי ברזי העולם
05 העיסקי.

06 לא יעלה על הדעת כי במשך כל שנות עיסוקו כמנהל חברה, עיסוק אשר כלל פגישות

07
08 עם מנהלי בנקים ורואי חשבון לא היה מר ציביאק מודע לריביות אשר עליו לשלם
09 כאשר הוא נוטל אשראי מהבנקים. עדותו ברוח זו - אינה אמינה עלי.

10 לפיכך אני קובעת כי התישנו עילות התביעה בנוגע לתוכניות החסכון מס' 1, 2,
11 3.

12 מהעדויות עלה כי במקרים מסוימים התנה הבנק הרחבת מסגרת האשראי או השארת
13 המסגרת הקיימת בפתיחת תוכניות חסכון.

14 העיד מר יוסף צביאק:

15 "היו עוצרים לי את התשלומים. פנחס היה מחזיק 20 שיקים ביד ושואל מה לעשות.

16 אמרתי לו שימכור תוכניות חסכון או שיגבה דולרים. המנהל אמר שהוא היום צריך

17 לשלם ולכן הוא צריך להגדיל את המסגרת ולכן ביקש תוכניות חסכון" (עמ' 121).

18 כאשר נשאל העד האם קיבל הודעה מראש בנוגע לתוכניות חסכון אשר הגיעו לפדיון

19 השיב כי: "אני לא זוכר, אבל אני יודע שכשבאתי להוציא כסף, אמרו לי לא,

20 ושאני צריך לפתוח עוד תוכניות חסכון. אף פעם לא נתנו לי " (עמ' 130).

21 גם כשדוד צביאק ניהל את החשבון היו התניות:

22 "מנהל הסניף ומר ארדיטי כפו עלינו לפתוח את תוכניות החסכון" (עמ' 15).

23
24 הגברת רחל צביאק עצמה נהגה לפתוח מספר רב של תוכניות חסכון פרטיות בסניפים

25 שונים. מהעדויות עלה כי מקור כספים אלה היה פרטי. (לדוגמא ירושה מאביה).

26 אין פסול בכך שאדם דואג לעתידו. יחד עם זאת, אין להשליך מכך באופן אוטומטי

27 שתוכניות חסכון המהוות את עילת התביעה נפתחו רק לצרכיהם הפרטיים של בעלי

בתי המשפט

10

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

01
02
03
04 המניות בחברה, בהתעלם לחלוטין מהריביות הגבוהות אשר שולמו.

05 ממכלול העדויות הגעתי למסקנה, שמשפחת ציביאק השקיעה את כל מרצה בבניית מפעל
06 מכובד אשר העסיק מספר בלתי מבוטל של עובדים. מייסד החברה מר יוסף ציביאק
07 עלה לארץ בידיעה שיקים מפעל מצליח לטקסטיל. לא מקובלת עלי הטענה כי תוכניות
08 חסכון נפתחו תוך התעלמות ממצב החברה ומהנזק הנגרם לה.
09 עובדה נוספת לה הנני מייחסת חשיבות בבהינתן תוכניות החסכון בצורה פרטנית,
10 הינה שיקולי המס אשר היו עשויים להנחות את בני הזוג ציביאק בפתיחת תוכניות
11 חסכון פרטיות.

12 גרס ב"כ הנתבע כי: "פתיחת תוכניות החסכון במימון החברה היתה כדאית משיקולי
13 מס... מימון זה פתח חלון אפשרויות להעברת כספים מהחברה לבעלי מניותיה מבלי
14 לשלם מס על העברה זו. בנוסף לכך... היתה העברת כספים מהחברה לתוכניות
15 החסכון של בעלי מניותיה ניתנת לניכוי כהוצאת מימון".

16 טיעון זה נתמך בעדותו של מר דוד ציביאק (עמ' 11 לפרוטוקול 12.9.93).

17 "ש. האם מחשבון חח"ד ניתן לנכות את ההוצאות?

18 ת. בוודאי. אלו התנאים של מס הכנסה. בפועל ניכינו את המס".

19
20
21 ציין מר חברון בחוות דעתו (ת/42):

22 "אין כל הגיון בנקאי וכלכלי בביצוע תוכניות חסכון באשראי של הבנק כאשר
23 ה"נהנה" היחיד מעסקאות אלו הוא הבנק".

24
25 בד בבד הסביר מר חברון כי תוכניות חסכון אלו אינן הוספת בטחונות לחשבון:
26 "שכן בעקבות הגידול בבטחונות ע"י רכישת תוכניות חסכון באשראי הבנק, בא
27 גידול זהה ביתרות החובה של הלקוח, ובהמשך פער זה גדל שכן חיובי הריבית
28 גבוהים מתשואות תוכניות החסכון".

בתי המשפט

11

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

ב-ת.א. (ת"א) 2244/90 רנקר חברה להשכרת מכוניות בע"מ נ' בנק הפועלים בע"מ
(עמ' 7) הביע כימ"ש זה את עמדתו לגבי סיטואציה דומה:

"ייתכנו בהחלט מקרים, בהם חשבון הלקוח נמצא ביתרת חובה לא גבוהה, בהשוואה

להיקף המחזורים הכספיים שלו ותקופה לא ממושכת, שאז נטילת הלוואה או הגדלת
אשראי מחשבון חת"ד למטרה כזו של פתיחת תוכנית חסכון כבטחון להגדלת אשראי, -
עשויה להיות סכירה".

נסיבות המקרה שלפנינו העלו את העובדות הכאות:

החשבון נמצא כל זמן פעילותו כריבית חריגה. יתרות החובה היו גבוהות. בחלק
מהמקרים תוכניות החסכון האלו מומנו ע"י אשראי ספציפי (הלוואות מוגדרות)
יעודיות שהעניק הנתבע לחברה ו/או למר ציביאק לצורך השקעה בתוכניות החסכון
(ר' נ' 168/ עמ' 4 - חוות דעת של רו"ח אביאור לוי). כמקרים מסוימים ע"י
תוכניות חסכון "שהגיעו לפרקן", ובמקרים אחרים ע"י מקורות זרים.

להלן אבחן את תוכניות החסכון בצורה פרטנית, תוך כדי בדיקת אופן ההתניה
והסבירות של הקשר העיסקי בין השירותים השונים:

1. תוכנית מס' 8 - "יתרון דולר מדד"

בתוכנית מס' 8 הוגדלה מסגרת האשראי מ-4,000,000 שקל ל-8,000,000 שקל.

גרס ב"כ הנתבע כי תוכנית זו מומנה מכספי מט"ח שנלקחו מחשבון אחר של התובעים
והומרו לשקלים, ולפיכך לא שונתה מצבת הבטחונות הכוללת של התובעת. הסביר
רו"ח אביאור הלוי: "מבחינת משפחת ציביאק היה הגיון רב בהשקעת כספי המט"ח
בתוכנית חסכון... שהרי תוכנית זו הבטיחה הצמדה של סכום החסכון לגבוה מכין
הדולר או המדד" (נ/168 סעיף 10(ב)).

בתי המשפט

12

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

לאור העובדה כי תוכנית הסכון זו לא מומנה מהלוואה וכמו כן הניבה תשואה גבוהה, הנני קובעת כי אפילו היתה התנית שירות כשירות אזי לפתיחת תוכנית הסכון זו היה קשר עיסקי סביר עם המרת המט"ח ולכן אינה בניגוד לסעיף 7 לחוק הבנקאות.

לאור זאת אני דוחה התובענה בראש פרק זה.

2. תוכניות מס' 6, 4 - "יתרון דולר מדד"

גרס ב"כ הנתבעת כי כשנפתחו תוכניות החסכון מס' 4 ו-6 לא היה כל שינוי במסגרת האשראי, לפני פתיחת התוכניות וגם מספר חודשים לאחר פתיחתן. לפיכך, נטען כי עדותו של מר דוד ציביאק כי: "בכל פעם שהייתי מבקש הלוואות היו בודקים את האובליגו. אם היו רואים שחסרים בטחונות, היו מבקשים ממני לפתוח תוכניות הסכון", נסתרה על פניה.

אכן לא היה כל שינוי במסגרת האשראי בעת פתיחת תוכניות הסכון אלו, - אולם עובדה זו כשלעצמה אינה סותרת אפשרות של התניה. מהעדויות עלה כי כתנאי להמשך מתן אשראי ו/או לדוגמא כתנאי לכיבוד שיקים או כתנאי לתשלום משכורות לעובדים - פעולות אשר הינן מתן שירות, היו התניות מפורשות מצד מנהלי הבנק שיש לפתוח תוכניות הסכון, כתנאי למתן שירות זה.

בזמן פתיחת תוכנית הסכון מס' 4 יתרת החובה בחשבון התובעת היתה 998,495.18 שקל. הריבית על הלוואה זו היתה 117% לשנה.

יש לציין כי ההלוואה נפרעה מצ'קים וחויים שלא נמשכו ממקורותיה של החברה. העיד מר יוסף ציביאק (עמ' 134):

בתי המשפט

13

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

01
02
03
04 "ש. בשכיל לפרוע את ההלוואה נתת צ'קים דחויים. אלו אינם של בנק דיסקונט.
05 ת. ייתכן. אבל איני יודע. כנראה שזה היה מבחוף".

06
07 מקורות המימון של הלוואה זו הינם בגדר נעלם, והרי לא בתשכצים עסקינן כי אם
08 כראיות אשר אמורות לתמוך בעילת התביעה. לפיכך לא הוכח לביהמ"ש כי היתה
09 התנית שירות בשירות בנוגע לתוכנית חסכון מס' 4.
10 אשר על כן אני דוחה התביעה בהקשר לתוכנית חסכון זו.

11
12 בזמן פתיחת תוכנית חסכון מס' 6, היתה יתרת החובה בחשבון התובעת
13 7,184,075.23 שקל.

14 תוכנית חסכון זו מומנה ע"י הלוואה מיוחדת בסך 2,000,000 שקל. הריבית על
15 ההלוואה היתה 184% לשנה. יתרת סכום תוכנית החסכון בסך של 72,500 שקל נמשכה
16 מחשבון אשר אינו חשבון הנתבעת בסניף הראשי.

17 ב-ת.א. (ת"א) 2912/89 יוסף סליס נ' בנק לאומי לישראל בע"מ (לא פורסם) הביע
18 בימ"ש זה את העמדה כי העמדת הלוואה נכבדה לחשבון המתנהל במשך תקופה ארוכה
19 ביתרת הריגה גבוהה, - מחטיא כל מטרה כלכלית, ומכאן שעסקה כזו אינה סבירה.
20 לאור הריבית הגבוהה ששילמה התובעת וכן לאור משך ההלוואה הנני קובעת כי
21 בנוגע לתוכנית חסכון מס' 6 הנ"ל אכן היתה התניה בניגוד לסעיף 7 לחוק
22 הבנקאות.

23
24
25 3. תוכניות המשך: תוכנית מס' 5, 7, 9, 10, 11

26
27 גרס ב"כ הנתבע בסיכומיו כי:

28 "התובעת לא טענה דבר לגבי צורת המימון של התוכניות המקוריות שהומשכו... אשר

בתי המשפט

14

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

01
02
03
04 על כן על סמך הנחה זו, ומאחר שהתוכניות 7, 9, 10 ו-11 גם נפדו לחשבון הפרטי
05 ולא לחשבון החברה, הרי לטענתנו אין לתובעת כל עילת תביעה כנגד הבנק, באשר
06 למעשה הכספים לא יצאו מהתובעת ולא שבו אל התובעת וכלל לא עברו בחשבונה".
07 במידה ותוכנית הסכון היתה משועבדת לחברה, דחינו מהווה בטחונות לחשבונות
08 החברה, קמה עילת תביעה, והקשר בין התובעת לנתבע, - הינו ממשי.

09
10 הנזק שנגרם לתובעת במקרה שמדובר בתוכניות המשך טמון בעובדה כי במידה ויוכח
11 שהיתה כוונה להזרים את כספי הפדיון לחשבון החברה, הרי אם החשבון נמצא ביתרת
12 הריגה או חובה, היתה נסגרת או מצומצמת יתרת החריגה ו/או החובה, וביחס ישיר
13 היו קטנים הסכומים שעל התובעת לשלם בעבור הריביות אשר הבנק חייב את חשבונה.

14
15 הנתבע שלח הודעות לתובעת בנוגע להמשכן של תוכניות החסכון (נ/168 נספחים י"ב
16 1 - י"ב 8). הפרקטיקה הנהוגה היתה שללקוח נשלחה הודעה. אם היה הלקוח מעוניין
17 לפדות את התוכנית היה עליו להודיע זאת בכתב לסניף. במקרה ולא הודיע, היה
18 החסכון מועבר לתוכנית המשך (נ/168 בעמ' 10).
19 מהעדויות עלה כי בני הזוג ציביאק לא שלחו הודעות בדבר רצונם לפדות את
20 התוכניות.

21
22 ב-נ/117 כתב התובע בתאריך 7.1.88 בנוגע לבקשת אשראי מבנק לאומי כי:
23 "עד שנת '86 לא ניתן היה להזרים כספים פרטיים לחברה עקב אי הגנה על ההון
24 העצמי בתנאי האינפלציה דאז, ולכן נאלצה החברה להוסיף וללוות כספים בבנקים.
25 הריבית הרצחנית המשיכה לטפוח ויצרה כל הזמן מצב של גידול בחוב בגלל
26 הריבית".

בתי המשפט

15

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

מכתב זה מעיד שלמר ציביאק לא היתה כוונה לפדות תוכניות חסכון מבנק דיסקונט בתקופה האמורה; וכמו-כן כי תוכניות שנפדו בתקופה סמוכה לא הוזרמו לחשבון החברה (ר' נ' 168 עמ' 12, נספחים ז, ז' 1 ו-ז' 2).
לאור כל האמור לעיל הגעתי למסקנה שלא הוכח לביהמ"ש שהיתה התניה בנוגע לתוכניות ההמשך.
אשר על כן אני דוחה התובענה בדאש פרק זה.

4. תוכנית מס' 12 - "יתרון דולר מדד"

מקור הכספים לתוכנית זו היה אשראי בסך 150,000 ש"ח שהעמיד הנתבע לתובעת. בתקופה זו הוגדלה מסגרת האשראי מ-30,000 ל-50,000 ש"ח. יתרת החובה בחשבון אז היתה בסך 238,318.87 ש"ח. העיד מר דוד ציביאק (עמ' 15).

"בשלב יותר מאוחר כפו עלינו את תכנית החסכון של 150,000 שקל. אנחנו דרשנו מהבנק לפדות את תוכניות החסכון ולא ההיפך. הבנק הסכים בתנאי שאנחנו נקנה את אותה תכנית חדשה על סך 150,000 שקל עם הלוואה. רק אז הוא איפשר לנו לפדות את התכניות הישנות. חודשים רבים לפני כן שרצינו לעשות זאת הוא לא איפשר לעשות זאת".

העיד מר אביאור הלוי (נ/ 168 עמ' 18) כי:

"הלוואה זו ניתנה בתנאים טובים במיוחד: הריבית על הלוואה זו היתה בשיעור של 18% לשנה בלבד (לעומת 15% ריבית פריים, 39% ריבית חובה מאושרת ו-54% ריבית חריגה). ותשלומי פרעון ההלוואה נפרסו על פני 12 חודשים (במקום 3-6 חודשים כרגיל)".

בתי המשפט

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

לאור תנאי ההלוואה ומצב יתרת החובה בחשבון איני רואה בפתיחת תוכנית הסכון
זו התנית שרות בשרות.

אשר על כן אני דוחה התובענה בהקשר לראש פרק זה.

II בנק לאומי (ת.א. 2931/89)

לאחר בדיקת הראיות החליט כיהמ"ש לאמץ כמצע עבודה את הטבלה נספח א3 של חוות
הדעת של המומחה מר חברון (ת/40), ומהן לדלות את תוכניות החסכון אשר מהוות
את עילת התביעה, - לטענת התובעת:

תאריך הפקדת	סכום	הפקדת	תאריך	משיכת	סכום	הזיכוי	מת.	שם	ומס'
הקרן	בת.	הקרן	בת.	מת.	החסכון	כולל	התוכנית		
החסכון	החסכון	כולל	רווחים	רווחים					
25.5.82	67,277.66	25.6.87	7,704.06	כח	חידוש				
1				5/9	103/2				
25.5.82	67,277.66	25.6.87	7,704.06	כח	חידוש				
2				4/2	103/2				
24.8.82	200,000.00	27.9.87	18,109.97	כח	רב				
				תכליתי					
				חד	פעמי				

בתי המשפט

17

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

01
02
03
04
05
06
07
08
09
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31

816/0	3/4				3
<hr/>					
כח	חידוש	7,255.57	25.4.88	91,365.23	26.12.82
103/2	6/7				4
<hr/>					
כח	חידוש	7,255.57	25.4.88	91,365.23	26.12.82
103/2	7/5				5
<hr/>					
כח	רב	25,000.00	30.7.87	600,000.00	30.1.83
	תכליתי				
כח	פעמי	7,548.87	30.9.87		6
316/0	1/8				
<hr/>					
כח	חידוש	80,410.16	25.4.88	1,172,363.22	25.2.83
103/2	3/4				7
<hr/>					
כח	צמוד	43,700.42	5.8.87	1,000,000.00	3.8.83
	דולר				
325/1/	1/8				8
<hr/>					
כח	חידוש	5,053.38	4.5.88	132,534.32	25.8.83
103/2	6/7				9
<hr/>					
כח	חידוש	5,053.38	4.5.88	132,534.32	25.8.83

בתי המשפט

18

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

01
02
03
04
05
06
07
08
09
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31

103/2	7/5					10
<hr/>						
כח	חידוש	14,576.58	25.1.89	436,942.14	25.12.83	
103/2	1/8					11
<hr/>						
כח	חידוש	14,576.58	25.1.89	436,942.14	25.12.83	
103/2	2/6					12
<hr/>						
כח	רציף	16,059.37	30.4.89	843,272.23	25.4.84	
104/0	2/6					13
<hr/>						
כח	רציף	16,059.37	30.4.89	843,272.23	25.4.84	
104/0	1/8					14
<hr/>						
כח	צמוד	17,327.73	5.8.87	5,966,536.51	6.2.85	
<hr/>						
דולר הארכה						
105/7	1/8					15
<hr/>						
כח	צמוד	2,374.87	8.7.87	902,062.22	20.2.85	
<hr/>						
הארכה						
105/7	1/8					16

בתי המשפט

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

04					
05	כח דולרי	103,026.15	עפ"י הפירוט	90,000.00	13.8.86
06	להכנסה				
07	חודשית				
08	331/9 1/8				17
09					

1. לטענת התישנות

לאור קביעות ביהמ"ש בנוגע לטענת ההתישנות של הנתבע - בנק דיסקונט, הנני קובעת בשינויים המחוייבים כי התישנו עילות התביעה בכל הנוגע לתוכניות חסכון מס' 1, 2, 3, 4, 5.

העיד מר דוד ציביאק:

"בבנק לאומי היו, לזכרוני, שלושה מנהלים רלבנטיים. היה מר פנחסוב, מר חכים ומר עמית... כשהייתי בא לבקש אשראי, המנהל היה אומר לי שאם אני רוצה אשראי עלי לתת בטחונות. אני שאלתי איזה בטחונות אני יכול לתת והוא היה אומר לי תן לי תוכניות חסכון. הוא אמר שהוא מאמין בחב', שהיא רווחית אבל בטחונות צריך. אני אמרתי שלי או לחב' אין כסף להשקיע כתוכניות חסכון, כיוון שכל כספנו מושקע בחב'. אני אמרתי להם שהם יודעים שגם רווחים מושקעים בח' כל הזמן. המנהל אמר שהם יודעים זאת אבל הבנק צריך תוכניות חסכון. זה הפתרון. אני שאלתי מה עושים והוא אמר שאין בעיה, שהם יעמידו לנו אשראי... כשמנהל היה מבקש תוכניות חסכון כדי לקבל אשראי, אני הייתי פונה אל אבי ומבקש ממנו להכנס לסניף ולחתום על הלוואות" (עמ' 9 לפרוטוקול מתאריך 9.9.93).

בתי המשפט

20

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

לאור העקרונות אשר הוזכרו לעיל יבחן ביהמ"ש את תוכניות החסכון בצורה פרטנית, על מנת ללבן השאלה של התניית שירות בשירות.

2. תוכנית מס' 6 (30.1.83) - "כח רב תכליתי חד פעמי"

תוכנית זו מומנה ע"י הלוואה (עשרה תשלומים חודשיים) ע"ס 600,000 שקל, יתרת החובה בעת מתן ההלוואה היתה 1,620,480.62 שקל. יש ליחס חשיבות מרובה לעובדה כי בתאריך 1.2.83 קטנה מסגרת האשראי מ-620,000 שקל ל-600,000 שקל (נ/43). לאחר מכן בתאריך 3.3.83 קטנה שוב מסגרת האשראי. אומנם התנית שירות בשירות לא חייבת להיות דווקא בנוגע להגדלת המסגרת (ולדוגמא המשך "תיפקוד תקין" של חשבון הינו גם כן התניה מספקת), אולם במקרה הנוכחי אין להתעלם מסמיכות הזמנים בין הקטנת מסגרת האשראי לבין פתיחת תוכנית החיסכון. כאן הבנק פעל לשיטת התובעת, בבחינת הפוך על הפוך. למרות התוכניות - הוקטן האשראי. מכאן שלא ניתן לאמר שהיתה התנית שירות בשירות בנוגע לתוכנית חסכון מס' 6, למרות שהיא מומנה ע"י הלוואה.

אשר על כן אני דוחה התובענה בראש פרק זה.

3. תוכנית חסכון מס' 8 (3.8.83) - "כח צמוד למדד"

העיד מר ליאור חברון (ת/40):

"בתאריך 3.8.83 נרכשה תוכנית חסכון ע"ס 1,000.000 שקל בחשבון הפרטי. מימון תוכנית החסכון נעשה ע"י מכירה בבורסה בסכום כולל של 1,000,409.54 שקל שנועדה לממן את רכישת תוכנית החסכון".

בתי המשפט

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

בנסיבות אלו של המרת השקעה בהשקעה אחרת, אין לאמר שאין קשר עסקי סביר בין הפעילויות השונות.

אשר על כן אני קובעת שאין לראות בכך התנית שירות בשירות.

4. תוכנית חסכון מס' 17 (13.8.86) - "כח דולרי להכנסה חודשית"

מימון תוכנית זו נעשה ע"י הלוואה ע"ס 90,000 ש"ח (241 תשלומים חודשיים) שנפרעה מחשבון החברה. בתאריך 29.8.96 הוגדלה מסגרת האשראי מ-60,000 ש"ח ל-130,000 ש"ח. תוכנית זו הינה מסוג התוכניות המניבות רנטה חודשית. מהעדויות עלה כי גברת ציביאק עשתה שימוש בתוכניות מסוג כזה כדי לקבל הכנסה חודשית.

גם הרנטה החודשית שהניבה תוכנית חסכון מס' 17, הועברה לחשבונם הפרטי של בני הזוג ציביאק.

לפיכך המסקנה היא, שלא היתה התנית שירות בשירות בנוגע לתוכנית חסכון מס' 17.

אשר על כן אני דוחה התובענה בראש פרק זה.

5. תוכניות המשך מס' 5, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16

לתובעת נשלחו הודעות בנוגע לאפשרות פידיון תוכניות החסכון שבכותרת. (ראה נספח ו' חוות דעתו של מר פולק ז"ל מתאריך 19.8.93). מהעדויות עלה כי לנתבע לא נשלחו מכתבים בנוגע לאי חידוש תוכניות החסכון. כעדותו ציין מר דוד ציביאק כי לא זכור לו שהיתה התנגדות להמשך תוכניות החסכון בכתב, אולם העיד כי: "לא פעם ולא פעמיים עשינו זאת בע"פ" (עמ' 13 לפרוטוקול מ-12.9.93).

בתי המשפט

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

גרסה זו עומדת בניגוד מוחלט ל-נ/117 המוזכר לעיל. לאור המשקל הראייתי הנכבד אשר אני מייחסת ל-נ/117 הנני קובעת כי לא היתה התניית שירות בשירות בנוגע לתוכניות ההמשך.

אשר על כן אני דוחה התובענה בראש פרק זה.

6. תוכניות חסכון שנרכשו בסניף מגדלי דוד:

להלן תוכניות החסכון (ת/40 נספח א6):

תאריך הפקדת	סכום	הפקדת	תאריך משיכת	סכום הזיכוי	שם ומספר התוכנית
בת.	הקרן	בת.	הקרן מת. חסכו	מת. החסכון	
החסכון	החסכון	כולל רווחים	כולל רווחים		
23.5.84	10,300,000	27.5.87	108,979.32	כח	דולר מדד
				1/8 -	326/9
1	ח"ן זיכוי של התוכנית:	1092/00	-	סניף מגדלי דוד	
11.7.84	500,000	25.1.89	5,378.34	כח	דולר מדד
				1/8 -	326/9
2	ח"ן זיכוי של התוכנית:	30300/38	-	סניף פלורנטין	

בתי המשפט

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

01							
02							
03							
04							
05	מדד	דולר	כח	43,780.28	15.3.89	5,500,000	12.9.84
06	326/9	-	1/8				
07	דוד	מגדלי	סניף	1092/00	-	ח"ן זיכוי של התוכנית:	3
08							
09	מדד	דולר	כח	156,370.32	15.3.89	19,650,000	19.9.84
10	326/9	-	1/8				4
11							
12							
13	מדד	דולר	כח	19,196.87	4.5.89	3,422,400	29.11.84
14	326/9	-	1/8				5
15	דוד	מגדלי	סניף	1092/00	-	ח"ן זיכוי של התוכנית:	
16							
17	מדד	דולר	כח	8,916.92	6.4.88	2,730,000	27.3.85
18							
19							
20	דוד	מגדלי	סניף	1092/00	-	ח"ן זיכוי של התוכנית:	
21							
22	תשואה		כח	38,000	31.10.88	30,000	31.8/86
23	334/3	-	1/8	24	582.97	(קרן ש"ח)	
24	דוד	מגדלי	סניף	1092/00	-	ח"ן זיכוי של התוכנית:	
25							
26							
27							
28							
29							
30							
31							

בתי המשפט

24

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

המומחה מר חברון כלל בחוות דעתו (נספח א' 6) תוכניות הסכון שנפתחו מחשבונה הפרטי של גברת ציביאק (1092/00) בסניף מגדלי דוד. הסביר המומחה שעשה כן לאור הנתונים שנמסרו לו, שהנתבע דרש רכישת תוכניות אלו, ורק משיקולי נוחות של גברת ציביאק הם נרכשו בסניף מגדלי דוד, שבקרבת מגורי בני הזוג ציביאק.

העידה גברת רחל ציביאק, שהיתה כאמור בעלת מניות בחברה (עמ' 160) כי: "בשלב מסויים בדוד המלך פתחתי תוכניות עבור סריגי ציביאק. זה היה עבור סניף פלורנטין בל"ל. התוכניות הללו אמרו לי שחייבים לפתוח אותם. מאחר ולא יכולתי לבוא לסניף הבנק, הם אמרו לי שארד לסניף שליד הבית ולחתום עבור המפעל. בעלי אמר לי שאני צריכה לחתום, הבנק דורש, ואין לו שום ברירה ואני מוכרחה לחתום".

מהעדויות עלה כי מקורות המימון לתוכניות מס' 1-6 היו המרות מט"ח (ראה עדות מר חברון עמ' 96 לפרוטוקול). אין עדות שתוכניות הסכון אלו נפתחו כתנאי למתן אשראי לחברה בסניף פלורנטין. לא זו אף זו, התובעת לא נאלצה לקחת איזושהיא הלוואה למימון התוכניות. המרה של השקעה בהשקעה אחרת אשר מהווה בטחונות למתן שירות כשלחוא, הינה סבירה לחלוטין וכך גם "הקשר העיסקי" בין השירותים השונים.

לפיכך אני קובעת כי בנוגע לתוכניות הסכון בסניף מגדלי דוד לא היתה התנית שירות בשירות, ואני דוחה התובענה בראש פרק זה.

בתי המשפט

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

III בנק הפועלים (ת.א. 2932/89)

לאחר בדיקת הראיות החליט ביהמ"ש לאמץ כמצע עבודה את הטבלה נספח א3 של חוות הדעת של המומחה מר חכרון (ת/41).
להלן תוכניות החיסכון אשר מהוות את עילת התביעה:

תאריך הפקדת	סכום	תאריך משיכת	סכום הזיכוי מת.	שם ומס'
הקרן בת.	הקרן בת. חסכון	הקרן מת.	החסכון כולל	התוכנית
החסכון	החסכון	כולל	רווחים	רווחים
25.1.83	1,133,995.41	31.7.85	32,483,441.69	חידוש-35680
1				
28.2.83	500,000	27.2.89	37,387.16	מטמון ברירת
2				ריבית-35680
29.6.83	730,000	3.2.88	33,847.06	מטמון צמוד
3				דולר-35680
29.6.83	1,500,000	6.8.86	28,968	מטמון צמוד
4				דולר-72993

בתי המשפט

26

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

01
02
03
04
05
06
07
08
09
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31

צמוד	מטמון	61,703.32	6.8.86	1,500,000	29.6.83
	דולר-17259				5
<hr/>					
רציף	מטמון	7,265.09	31.5.87	581,734.13	25.5.84
	35699				6
<hr/>					
רציף	מטמון	7,265.09	31.5.87	581,734.13	25.5.84
	17259				7
<hr/>					
רציף	מטמון	9,723.48	31.5.87	778,583.55	26.5.84
	35699				8
<hr/>					
רציף	מטמון	13,199.38	17.2.89	778,583.55	26.5.84
	17259				9
<hr/>					
דולר	מטמון	23,023.58	15.2.89	2,000,000	30.5.84
	מנד -35680				10
<hr/>					
צמוד	מטמון	11,382.71	3.2.88	2,600,000	31.10.84
	דולר-35699				11
<hr/>					
דולר	מטמון	69,597.81	30.12.87	17,010,000	21.12.84
	מנד -17259				12

בתי המשפט

27

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

04						
05	צמוד	מטמון	61,749,094.45	31.7.85	25,554,818.72	26.12.84
06	הארכה	דולר				13
07		35680				
08						
09	תשואת	מטמון	4,409.61	31.1.88	3,202.20	26.5.86
10		המשך-72985				14
11						
12	תשואת	מטמון	4,409.61	31.1.88	3,202.20	26.5.86
13		המשך-72993				15
14						
15						
16						

1. טענות מקדמיות

מעשה בית דין

טען ב"כ הנתבע בסיכומיו כי דין התביעה להידחות, בשל קיום מעשה בית דין, שמקורו בפסק דין סופי, שניתן לטובת הבנק. לביהמ"ש הוגשה בקשה לדחיה על הסף בעקבות מעשה בית דין בתאריך 24.8.93 (המ' 8466/93) ביהמ"ש דחה את הבקשה.

טענה זו לא הוזכרה בכתב ההגנה.

תקנה 74(ב) לתקנות סדר דין אזרחי התשמ"ד - 1974 קובעת:

"מותר להביא בכתב טענות כל הוראת דין שהטוען מתכוון להסתמך עליה, אך אין בעל דין מניע מהסתמך על הוראות דין כאמור מחמת שלא הביא אותה בכתב טענותיו".

בתי המשפט

28

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

תקנה זו יש להחיל במידה ובכתב התביעה או בכתב הגנה מצוינות העובדות התומכות בה, שהרי תקנה 71(א) קובעת כי כתב טענות יכול את הרצאת העובדות המהותיות שבעל הדין מסתמך עליהן כתביעתו או בהגנתו (ר' ע"א 536/89 פז חברת נפט בע"מ ואח' נ' לויטין פד מו(3), 617 בעמ' 624). מעיון בכתב ההגנה לא עולה מערכת עובדתית התומכת בטענת מעשה בית דין ולפיכך דינה להידחות.

מניעות

גרס ב"כ הנתבע בסיכומיו כי "ראוי שתושק התובעת מלהעלות כל הטענות שבתביעתה, וזאת - בעיקר - נוכח שתיקה ממושכת - משך שנים הרבה - וכמיסת טענות קשות, גם שנעשו מעשים - לטענת התובעת משך שנים רצופות, ובניגוד לרצונה".

גם טענה זו אינה מקובלת עלי.

העיד מר דוד ציביאק:

"בשנת 85 התחלתי לעמוד על דעתי שאני לא מוכן לפתוח תוכניות חסכון. עד אז לא התנגדתי, אבל הבחנתי שמהו כאן לא בסדר. לא היתה לי ברירה, כי או שיסגרו לי את החב' ו-200 עובדים בתקופות מסוימות ילכו הביתה, או שנמשיך לעבוד. הבנקים ניצלו את המצב שלנו.

ש. לפני שנת 85 האם התנגדת לפתיחת תוכניות חסכון או לא?

ת. אני אמרתי שאין כסף לתוכניות חסכון. זו נקראת התנגדות, לדעתי. אני כוונתי מנהל עסקים. אני מבין מה זה ריביות" (עמ' 13 לפרוטוקול מ-12.9.93).

לאור עדותו זו של מר דוד ציביאק שלא נסתרה והאמינה עלי הנני קובעת כי דין טענות ההשתק והמניעות להידחות.

בתי המשפט

29

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

2. התנית שירות בשירות

העיד מר יוסף ציביאק (ת/43):

"ככל שנזקקנו יותר למימון בנקאי לשם כך, החל הבנק יותר ויותר להתנות מתן האשראי בפתיחת תוכניות חסכון... הנ"ל הסכיר לי כי עלי לפתוח תוכניות חסכון פרטיות על שמי או של בן משפחה אחר, וכי מיד עם פתיחת תוכנית החסכון ינתן האשראי או תורחב מסגרת האשראי הקיימת".

נבדוק טענה זו של התנית שירות בשירות בצורה פרטנית.

1. תוכניות המשך מס' 1, 6, 7, 8, 9, 13, 14, 15

גרס ב"כ הנתבע כי בכל כתכי הטענות ובתצהיר מר יוסף ציביאק לא נטענה כל טענה המתייחסת להתואת אשראי ב"המשכתן" של תוכניות ההמשך.

טענה זו אינני מקבלת;

בסעיף 7 לכתב התביעה נטען מפורשות כי "מנהלי התובעת דרשו מן הנתבעת כי, במצב דברים אבסורדי זה, תמכרנה תוכניות החסכון ותמורתן תוכנס לחשבון התובעת המחוייב מידי יום בריבית חריגה עצומה. הנתבעת סרבה לעשות כן".

מכאן שהטענה קיימת ברמה כזו או אחרת, תבה ונבדקה.

מקור המימון של התוכניות המקוריות נותר כגדר נעלם.

העיד מר חברון (עמ/ 51 לפרוטוקול)

בתי המשפט

30

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

01 "ש. האם גם כאן ידוע לך משהו על ההיסטוריה של התוכניות.

02 ת. לא. התשובה שלי טובה לגבי כל תוכניות ההמשך".

03 לאור הטעמים שהוזכרו בנוגע לתוכניות המשך של הנתבעים - בנק דיסקונט, ובנק
04 לאומי, הנני קובעת כי גם במקרה הנוכחי לא היתה התנית שירות בשירות בנוגע
05 לתוכניות ההמשך.

06 אשר על כן אני דוחה התובענה בראש פרק זה.

07 2. תוכניות מס' 3, 4, 5, 10, 11, 12

08 בחוות דעת המומחה מר חברון ובנספחיה, לא מוזכרות איזשהן הלוואות שניתנו
09 לתובעת למימון תוכניות הסכון אלו, זאת בניגוד לשאר חוות הדעת בהן מאוזכרות
10 הלוואות, מועד לקיחתן ומועד הפרעון שלהן.

11 העיד מר חברון כי (עמ' 56 לפרוטוקול):

12 "ש. האם נכון שהתוכניות כולן, זולת זו שהזכרת, מומנו ממקורות פרטיים כמו
13 מכירת ניירות ערך וכו'.

14 ת. כמו שכתבתי בחוות דעתי, חלק מתוכניות החסכון מומנו ע"י מט"ח... חלקן של
15 תוכניות החסכון מומנו על ידי מכירת ניירות ערך וחלקן על ידי מכירת מט"ח".

16 לאור מקורות המימון הללו יש להגדיר את פתיחת קבוצת התוכניות הנ"ל כשינוי
17 באפיק השקעה. ב- ת.א. 2912/89 (צוטט לעיל) הביע כבר בימ"ש זה את עמדתו כי
18 תוכניות הסכון אשר נפתחות "מעודפי כספיים" מהוות חלק ממערך הבטחונות של
19 התובע להבטחת האובליגו שלו לבנק ונועדו לשמור על הערך הריאלי של הכספים
20 המופקדים בהן. לאור האמור לעיל לא נוצרה תשתית עובדתית אשר תומכת בקיום
21 טענה של התנית שירות בשירות בניגוד לסעיף 7 לחוק הבנקאות.

22 לכן אני דוחה התובענה בראש פרק זה.

בתי המשפט

31

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

3. תוכנית מס' 2 - "מטמון ברירת ריבית"

לגבי תוכנית זו ציין המומחה מר חברות בחוות דעתו (ת/41) כי סכום תוכנית החסכון נמשך ע"י העברת יומן מחשבון החברה. ב-ד"נ 32/84 עיזבון ולטר נתן וויליאמס ז"ל נ' ISRAEL BRITISH BANK (LONDON) (IN LIQUIDATION) (פ"ד מד(2) בעמ' 273), קבע השופט אהרון ברק(כתוארו דאז) כי:

"היחסים בין בנק לבין לקוח, אשר פתח בבנק חשבון עובר ושב, הם במהותם יחסי מלווה-לווה. כאשר החשבון הוא ביתרת זכות, מלווה הלקוח כסף לבנק... כאשר החשבון הוא ביתרת חובה, מלווה הבנק כסף ללקוח".

עקרון זה אומץ גם במקרה של חשבונות תח"ד (ר' ע"א 1226/90 בנק לאומי לישראל בע"מ נ' הסתדרות הרבניס דאמריקה ואח' פ"ד מט(1) 177, בעמ' 189). לאור האמור לעיל הימצאות ביתרת חובה, במסגרת האשראי, הינה למעשה הלוואה בריבית מוזלת. מר חברון מציין בחוות דעתו כי היתה הגדלת מסגרת האשראי בסמיכות למועד פתיחת תוכנית חסכון זו. עובדה זו אף נתמכת מ-164/נ סעיף 25. הנובע הוא שפתיחת תוכניות חסכון מס' 2 היתה בניגוד לסעיף 7 לחוק הבנקאות, וכך אני קובעת.

ו. חיוב בימי ערד שגויים

ישנה תמימות דעים בין הצדדים כי הנתבעים כימתו את חישובי הריבית לפי 360 יום בשנה. ציין המומחה מר חברון בחו"ד (ת/40, ת/41, ת/42) בנוגע לכל הנתבעים כי:

בתי המשפט

32

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

"הבנק חישב את הריבית בחשבון החח"ד כאילו מס' הימים בשנה הוא 360 יום במקום לפי מס' הימים המדויק בשנה 365/366... ע"י הצכה של 360 יום במקום 365 או 366 גבה הבנק סכומי ריבית עודפים".

בימ"ש זה הביע את עמדתו בנוגע לדרך חישוב זו ב-ת.א. (ת"א) 151/93 מוסכי צומת גהה בע"מ נ' בנק הפועלים בע"מ (לא פורסם). בו נקבע:
"הלכה פסוקה היא שהבנק חב בחכיויות אמון מירביות ללקוחותיו, אחת התבויות האלמנטריות והלא מירביות היא שלא לשנות את ימי השנה, אפילו להקלת חישוביו, ועל אחת כמה וכמה שהקלה זו מגדילה את הכנסותיו מחיובי הריבית".

כל ב"כ הנתבעים טענו כי יש לדחות עילת תביעה זו משום שדרך חישוב זו היתה "נוהג בנקאי מקובל". טענה זו אינה מקובלת עלי; העובדה שפרקטיקה מסוימת היתה נהוגה בכל הבנקים אינה נותנת לגיטימציה לשיטת חישוב לקויה ממנה נהנים הבנקים עצמם על חשבון לקוחותיהם. אשר על כן יש לחשב ההפרשים שבין ימי הערך ולזכות בהם את התובעת.

1. בנק דיסקונט:

מחישוב מר חברון (ת' 42) שלא הוכחש עלה כי ההפרש בין שתי השיטות נכון ליום 29.10.89 הינו בסך 54,479.86 ש"ח.

2. בנק לאומי:

מחישוב המומחה מר חברון שלא הוכחש עלה כי ההפרש בין שתי השיטות נכון ליום 2.10.92 מסתכם בסך 72,355.08 ש"ח.

בתי המשפט

33

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

8. בנק הפועלים

ב"כ הנתבע העלה טענת מניעות כללית אשר כללה גם את חישוב הריבית היומית. ציין מר יוסף ציביאק בתצהירו (ת/43) כי:
"עוד ברצוני לציין כי מבדיקת המומחה עולה כי הבנק אף חייב את חשבוניות החברה בריבית אשר שיעורה מנוגד לחוק ולהסכמים, ואף קיפח החברה בחישוב ימי ערך, הכל כמבואר בחוות הדעת של המומחה. בזמן אמיתי לא היתה לנו כל אפשרות לעמוד על ליקויים אלו, ולא היה לי שמץ של מושג שהבנק נוהג כך בחשבוניות".

עדות זו לא נסתרה ולפיכך הנני דוחה את טענת המניעות לגבי חיוב בימי ערך שגויים.

מתחשיב מר חברון (ת/41) עלה כי ההפרש בין שתי שיטות החישוב משוערך ליום 31.10.89 הינו 62,293.39 ש"ח.

תחשיב הנזקים ייערך כמפורט בפרק ח' להלן.

ז. האם נגבתה ריבית סיכון בניגוד למוסכס בין הצדדים

גרס ב"כ התובעת בסיכומיו כי הן בנק לאומי והן בנק דיסקונט העלו באופן שרירותי את תוספת הסיכון ללא שנתנו על כך הודעה לתובעת, לא מראש ולא בדיעבד.

בתי המשפט

34

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

1. לגבי בנק דיסקונט

טען ב"כ הנתבע כי המדובר בעילה חדשה ולאור העובדה שכתב התביעה לא תוקן כדין יש למוחק.

בסעיפים 16 ו-17 לכתב התביעה (המתוקן) נטען:

"בראש ובראשונה היתה התובעת נוהגת לחייב את החשבוניות התובעת מעת לעת בגין העלאת שיעורי ריבית וזאת בניגוד להסכם שנחתם בין הצדדים עם פתיחת החשבון, ובניגוד להוראות בנק ישראל.

הנתבעת נהגה להודיע לתובעת בהודעותיה על העלאת שיעורי הריבית הנומינלית בלבד, כאשר בפועל גבתה ריבית חריגה מבלי לציינה בהודעותיה, וכך לא טרחה לציין גם את שיעור הריבית האפקטיבית שגבתה מן התובעת".

טענות אלו נתמכו ע"י חוות הדעת של המומחה מר פולק ז"ל. בסיכומי התובעת אשר הסתמכו על חוות הדעת של המומחה מר שגיא נזנחו הטענות לגבי הריבית החריגה והאפקטיבית ועלתה עילה שונה בנוגע למרכיב תוספת הסיכון שבריבית חובה.

להלן מהות העילה כפי שעלתה מסיכומי ב"כ התובעת:

"אף כאן ברור כשמש כי הן ב.ל.ל. והן בנק דיסקונט העלו באופן שרירותי את תוספת הסיכון ללא שנתנו על כך הודעה לתובעת, לא מראש ולא בדיעבד". בנוגע לנתבע בנק דיסקונט נטען כי בסניף הראשי חויבה החברה בריבית פריים + 0% וכשחזר החשבון לסניף רזיאל העלו את תוספת הסיכון מבלי לדווח על כך לנתבעת. עובדה זו לא נתמכת בחישובי מר פולק אשר לא ערך איזשהיא הפרדה בין שני החשבוניות.

בתי המשפט

85

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

לאור האמור לעיל הגעתי למסקנה כי אכן המדובר בשינוי חזית ולפיכך יש לדחות את הטענות בנוגע להעלאת תוספת הסיכון.

2. לגבי בנק לאומי

במקרה זה טענת התובעת בכתב התביעה היתה כדלקמן:

"16. בראש ובראשונה היתה הנתבעת נוהגת לחייב את חשבונות התובעת מעת לעת בגין העלאת שיעורי הריבית וזאת בניגוד להסכם תנאי ניהול חשבון דביטורי..."

17. א. על פי ההסכם היה על הנתבעת ליתן לתובעת הודעה מוקדמת של 15 יום מראש על כל העלאה בשיעורי הריבית.

ב. הנתבעת נהגה להודיע לתובעת על העלאת שיעורי הריבית בדיעבד ועד כ-3 חודשים לאחר מעשה, ולא 15 יום מראש כמתחייב מן ההסכם."

עילת התביעה במקרה זה הינה העובדה שהבנק העלה את חיובי הריבית מבלי לתת לתובעת הודעה מוקדמת של 15 יום מראש. הטענה בנוגע למרכיב תוספת הסיכון הינה שונה ביסודה ומהווה ללא כל ספק שינוי חזית ולפיכך דינה להידחות.

בתי המשפט

36

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

ח. ס י כ ו ס.

חישוב הנזק

1. בנק דיסקונט

טען ב"כ הנתבע כנק דיסקונט כי הישוכי המומחה מר חברון נערכו עד ליום 29.10.89 בעוד שחשבון התובע היתה פעילות גם לאחר תאריך זה. הסביר מר אביאור לוי בחוות הדעת (נ/168) כי היתה מתאריך 30.10.89 הועברה לחשבון שנפתח במחלקה המשפטית של הבנק והתוצאה היתה "שכל החיובים שנעשו בחשבון החח"ד בחודשים 11-12/89 הועברו לחשבון המשפטי, חשבון החח"ד אופס ונסגר, וכל יתרת החובה של חברת סריגי ציביאק רוכזה בחשבון המשפטי (שבו התקבלה יתרת חובה של 496,232.10 ש"ח)".

מקובלת עלי טענת ב"כ הנתבע כי התאריך שנבחר ע"י המומחה מר חברון היה תאריך מלאכותי ולפיכך אינו יכול לשמש נתון מייצג.

כאמור קבע ביהמ"ש כי בנוגע לתוכנית מס' 6 היתה התנית שירות בשירות בניגוד לסעיף 7 לחוק הבנקאות. תוכנית זו מומנה ע"י הלוואה בסך 2,000,000 שקל וכן מסכום של 72,500 שקל שנמשך מחשבון מס' 151009. מעדות המומחה מר חברון (עמ' 42 לפרוטוקול) עלה כי בנוגע ל-72,500 שקל זיכה המומחה את חשבונה הראשי של החברה חשבון מס' 175471. חישוב הנזק בצורה זו אינו משקף את הנזק שנקבע

בתי המשפט

37

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

לתובעת ולכן יש לתקנו. בחישוב הנזק תבוטל הן תוכנית החיסכון והן תהלוואה אשר מימנה אותה. בעת החישוב יש לקחת בחשבון את נושא ימי הערך-כמפורט בפרק ו' כשחיובי הריבית יהיו על פי המפורט להלן. את היתרה שתיווצר תשלם הנתבעת לתובעת.

2. לנבי בנק לאומי

לא היתה כל התנית שירות בשירות בנוגע לתוכניות החיסכון המהוות את עילת התביעה.

הנתבעת תשלם לתובעת את סכום ימי הערך, כשהוא נושא ריבית והצמדה כדין כמפורט בפרק ו', ובכפוף לאמור בסעיף 4 להלן.

3. לנבי בנק הפועלים

פתיחת תוכנית חסכון מס' 2 עמדה בניגוד לסעיף 7 לחוק הבנקאות. תוכנית זו תבוטל וחשבון התובעת ישוחזר בהתאם.

ריבית על השחזור

בנקים נוהגים לחייב כריבית תיקונים חשבונות שנוהלו ביתרת חובה, למרות שהיו צריכים להתנהל ביתרת זכות.

בתי המשפט

38

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

01
02
03
04 לענין דרך חישוב חשבון משוחזר הביע נימ"ש זה עמדתו בת.א. (ת"א) 2912/89
05 יוסף סליס נ' בנק לאומי לישראל. שם קבעתי כי הענקת ריבית תיקונים הינו:
06 "מנגנון יצירתי של הבנק. הוא מבוסס על ריבית חשב. אין רע ביצירת מנגנון
07 מסוג זה, כרם כרגע שהוא אינו תואם את מנגנון הגביה של ריבית החובה או
08 חריגה, ואינו תואם את מנגנון הפיצוי לפי חוק פסיקת ריבית והצמדה, - נראה
09 שהוא תואם טובה אחרת".

10 הרציו של אותו פס"ד הוא שחשבון משוחזר יזוכה בדיוק באותם חיובי ריבית חובה
11 או חריגה שבה חויב בהיותו ביתרת חובה, וזאת גם כשהחשבון המשוחזר מתנהל
12 ביתרת זכות.

13
14 מר חברון הציג בחוות דעתו דרך חישוב אלטרנטיבית (ראה לדוגמא ת/24):
15 "במהלך החישובים וכתוצאה מהפעולות שיפורטו בהמשך, החשבון עובר ליתרות זכות
16 גבוהות ביותר... בחישובי זיכיתי יתרות אלו בריבית זכות בגובה ריבית החובה
17 (פרים + תוספת סיכון) ללא ריבית חריגה וזאת מכיוון שבאותה עת שיתרות החח"ד
18 הצביעו על יתרות החובה עמדו לחובת סריגי ציביאק התחייבויות בבנק לאומי,
19 פועלים שהיו נחסכות באם יתרות הזכות שהיו לטובת החשבון היו מועברות לכיסוי
20 ההתחייבויות בבנקים האחרים".

21
22 זה רעיון יפה. אבל על נתוני העובדתיים אחד מבני משפחת ציביאק היה צריך
23 להעיד ולא המומחה ששיער שכך ינהגו, כרם לא בידר בפועל אופציה זו. מעיון
24 בכתבי התכיעה לא עלה זכר לחישוב הנזק כדרך זו, ואשר ע"כ אני דוחה אותו כדרך
25 חישוב כללית.
26
27
28
29
30
31

בתי המשפט

39

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

01
02
03
04 כמו כן יחושבו מחדש הפסדי התובעת בנוגע לחיוב בנין ימי הערך שגויים בהתאם
05 להנחיות פסק הדין.
06

07 התובעת תכצע את מכלול החישובים עפ"י הנחיות אלו תוך 30 יום מהיום.
08 במידה וב"כ הנתבעות לא ישיגו עליהם תוך 30 יום נוספים, יהפכו החישובים
09 לחלק אופרטיבי של פסה"ד.
10

11 4. לענין תביעת בל"ל ב- ת.א. 2315/89 - כנגד דוד ורחל ציביאק

12
13 לאור ההסדר הדיוני בין הצדדים (עמ' 7 לפרוטוקול - 9.9.93) הנני קובעת כי
14 הסכום בסך 291,870 ש"ח נכון ליום 5.10.89 ישוערך ע"י מומחה התובעת נכון
15 ליום החישוב ויקוזז מהסכום בו יחויב הנתבע - בנק לאומי. תוצאות הקיזוז
16 לחיוב או לשלילה יחייבו את אחד הצדדים בהתאמה.
17

18 הוצאות:

19
20 התביעות היו מורכבות. הן נמשכו על פני מספר שנים, וכללו השקעת מאמצים
21 מרובים מכל הצדדים וחילופי מומחה.
22

23 לאור התוצאה הסופית שלהן, הנני קובעת כי כל אחד מהבנקים הנתבעים ישלם
24 לנתבעות שכ"ט עו"ד בסך 8% מהסכום בו חויב + מע"מ.
25 אשר לנתבע - בנק דיסקונט אשר הציג בסיכומיו שיטה חדשנית הנקראת "רצופות"
26 ובכך למעשה הרחיב בצורה בלתי סבירה את היקף הסיכומים, אני קובעת כי נתבע זה
27 ישא בשכ"ט נוסף לטובת התובעת בסך 5,000 ש"ח + מע"מ.
28
29
30
31

בתי המשפט

40

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

לענין תביעת בל"ל נ' דוד ורחל ציביאק - הנ"ל ישלמו לבל"ל הוצאות שכ"ט
עו"ד בסך 10,000 ש"ח + מע"מ.

בנוסף ישלמו הבנקים הנתבעים בחלקים שווים את הוצאות המשפט אותן ישום הרשם.

ניתן והודע היום _____ בנוכחות _____

ד"ר ד. פלפל, שופטת

קלדנית: חיה ד.ש